

Hierarchia funkcjonalna miast jako rama odniesienia dla polityk regionalnych i krajowych

Karol **JANAS**

kjanas@irmir.pl

Agnieszka **SOBALA-GWOSDZ**

asobala-gwosdz@irmir.pl

Wojciech **JARCZEWSKI**

Piotr **CZAKON**

Seminarium w województwie śląskim poświęcone prezentacji wyników badań hierarchii funkcjonalnej miast oraz dyskusji nad ich potencjalnymi zastosowaniami w systemie polityk publicznych

26 października 2023 r., Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

obserwatorium.miasta.pl

geoportal.miasta.pl

Województwo
Śląskie

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

ZWIĄZEK
MIAST
POLSKICH

ŚLĄSKI ZWIĄZEK
GMIN I POWIATÓW

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

„Nie ma nic bardziej praktycznego niż dobra teoria”

Kurt Lewin,
Ludwig Eduard Boltzmann,
Gustav Kirchhoff,
James C. Maxwell,
Jeremy Bentham,
Karl Popper,
Albert Einstein

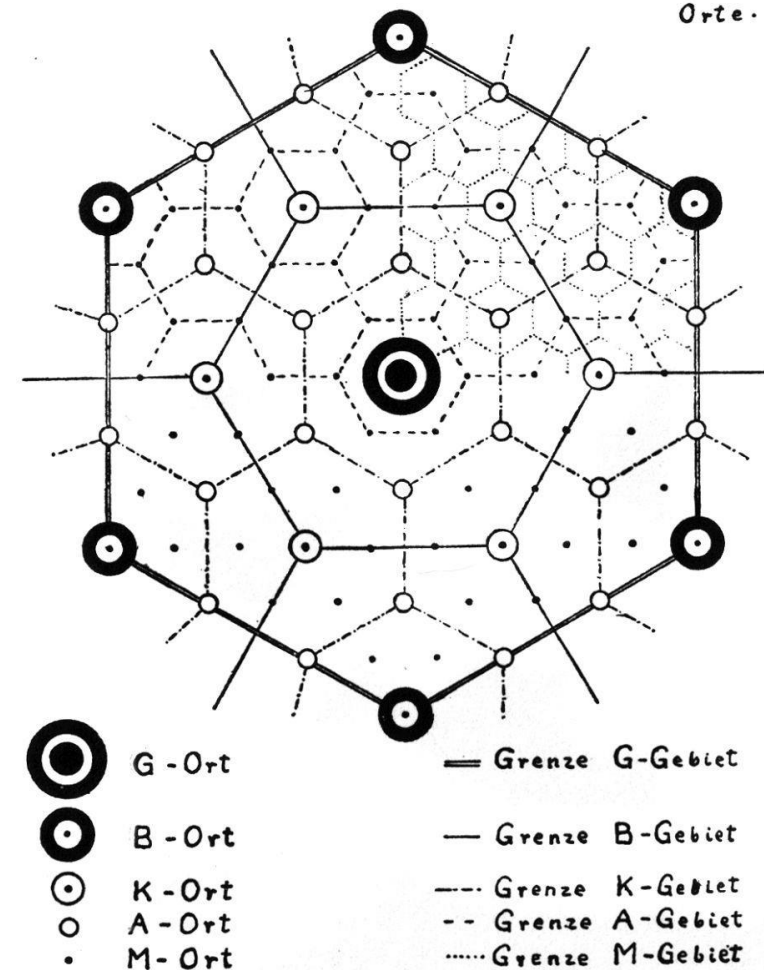
Teoria ośrodków centralnych Waltera Christallera

Die Theorie der zentralen Orte (1933)

Central Place Theory (1966)

- Analiza ta oparta jest na teorii ośrodków centralnych W. Christallera (1933) – po uwzględnieniu czynników modyfikujących ma duży potencjał dla praktyki

Fig. 2. Die Ergänzungsgebiete im System der zentralen Orte.

Hierarchia funkcjonalna miast

- **Funkcje (usługi i dobra) centralne** – dziedziny działania ludzkiego obsługujące większy obszar niż sami miasto

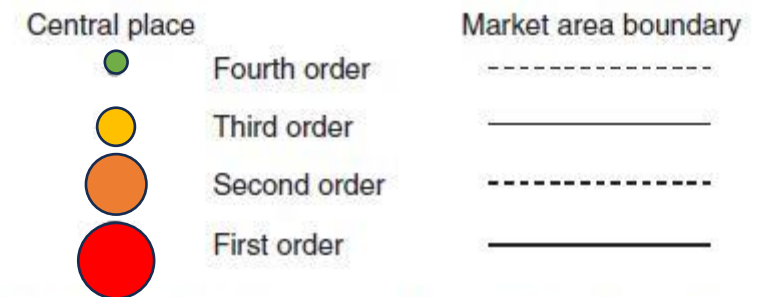
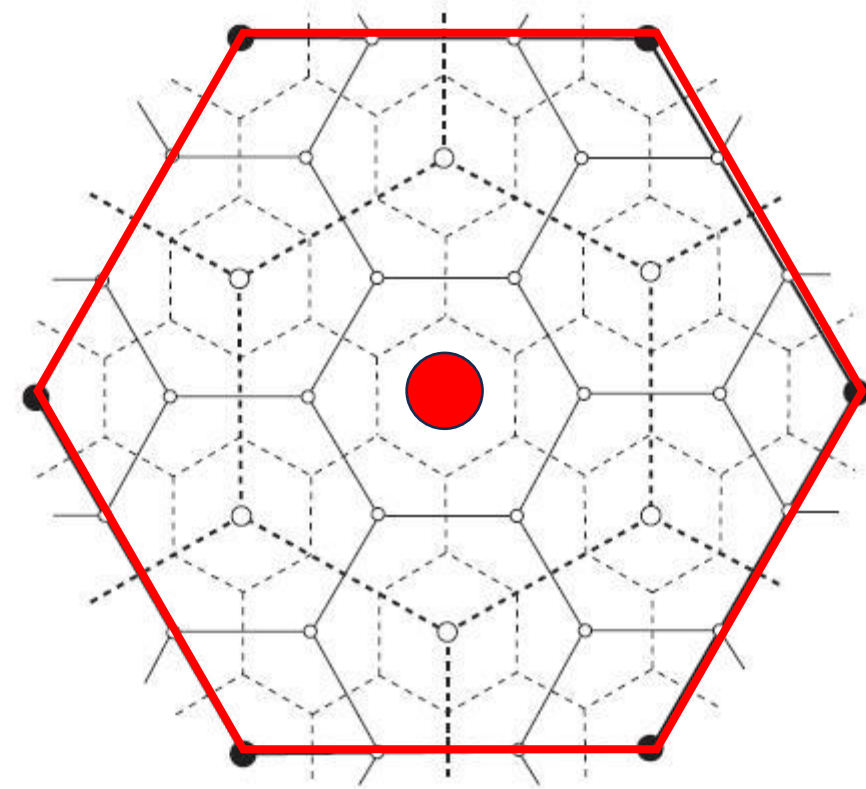

Figure 1 A hierarchical spatial arrangement of central places.

Źródło: <https://geography.name/classical-central-place-theory/>

Hierarchia funkcjonalna miast

- **Funkcje (usługi i dobra) centralne** – dziedziny działania ludzkiego obsługujące większy obszar niż sami miasto
- **Funkcje wyższego rzędu** obsługują większy obszar (zaplecze) i występują w mniejszej liczbie ośrodków

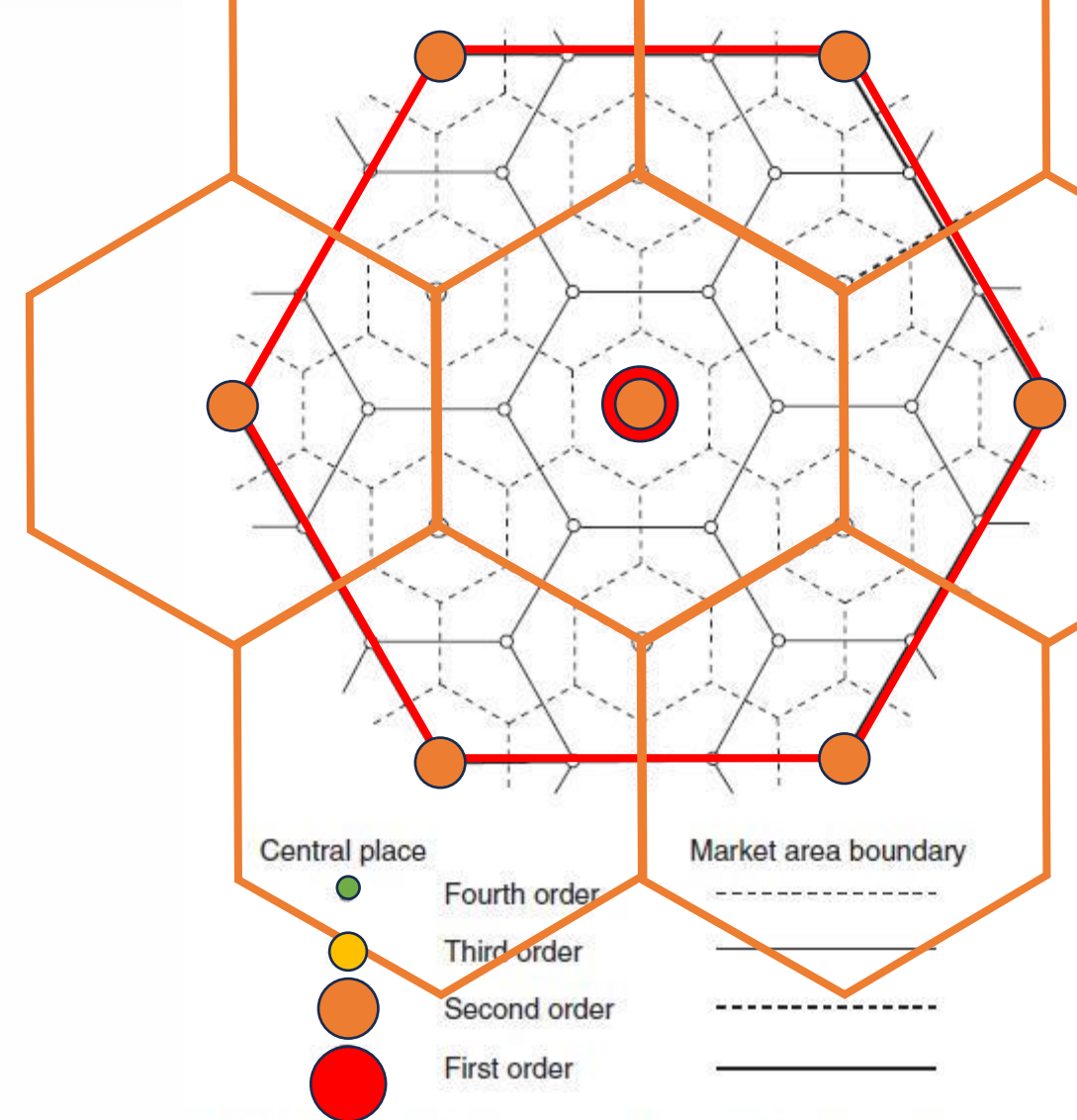

Figure 1 A hierarchical spatial arrangement of central places.

Źródło: <https://geography.name/classical-central-place-theory/>

Hierarchia funkcjonalna miast

- **Funkcje (usługi i dobra) centralne** – dziedziny działania ludzkiego obsługujące większy obszar niż sami miasto
- **Funkcje wyższego rzędu** obsługują większy obszar (zaplecze) i występują w mniejszej liczbie ośrodków
- **Funkcje niższego rzędu** oferują usługi, z których korzysta się częściej, występują w większej liczbie ośrodków a ich zasięg ekonomicznej opłacalności jest również mniejszy

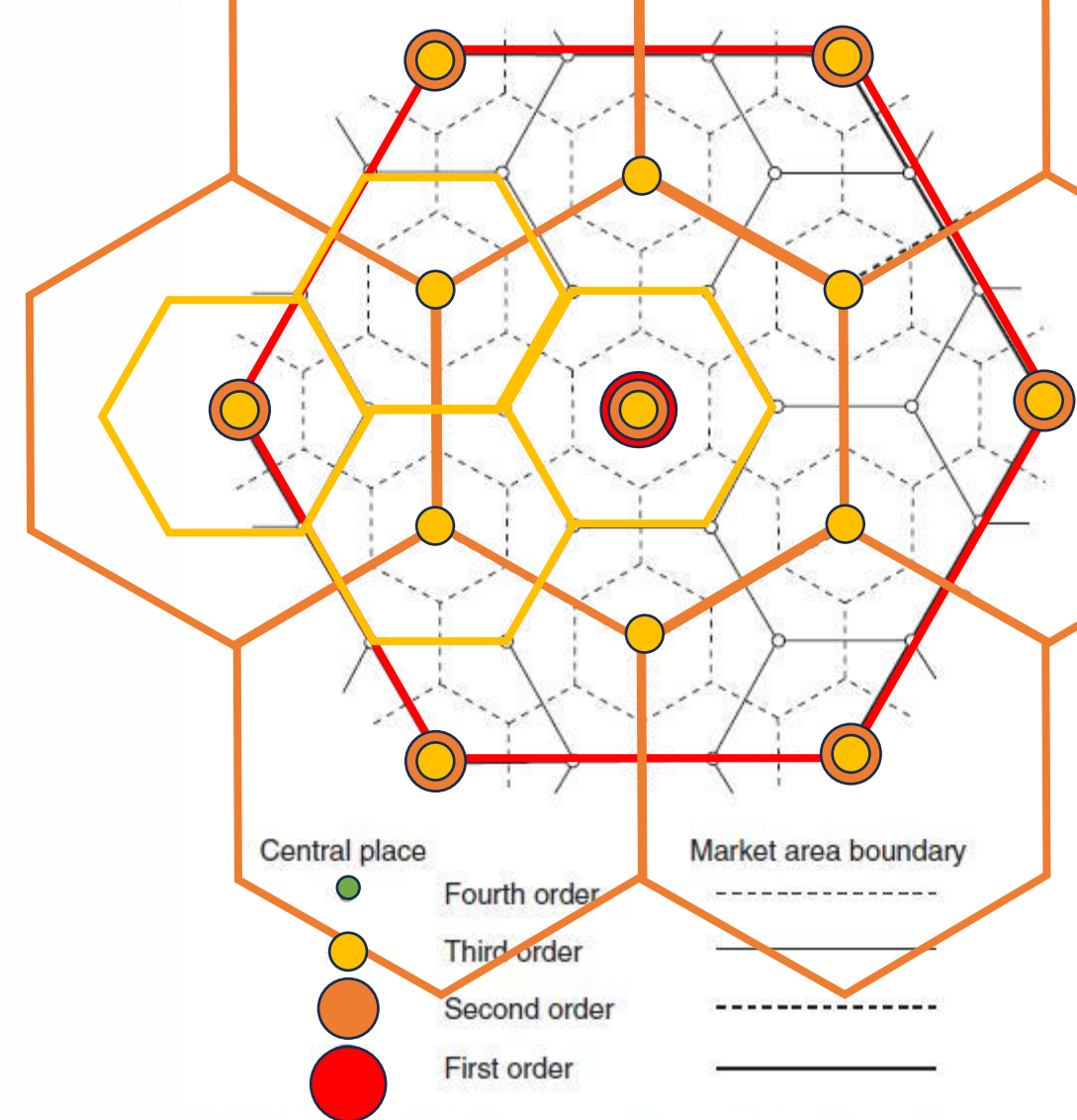

Figure 1 A hierarchical spatial arrangement of central places.

Źródło: <https://geography.name/classical-central-place-theory/>

Hierarchia funkcjonalna miast

- **Funkcje (usługi i dobra) centralne** – dziedziny działania ludzkiego obsługujące większy obszar niż sami miasto
- **Funkcje wyższego rzędu** obsługują większy obszar (zaplecze) i występują w mniejszej liczbie ośrodków
- **Funkcje niższego rzędu** oferują usługi, z których korzysta się częściej, występują w większej liczbie ośrodków a ich zasięg ekonomicznej opłacalności jest również mniejszy
- Identyfikacja funkcji centralnych różnego rzędu pozwala przyporządkować miasta do różnych poziomów (**rzędów hierarchicznych**)

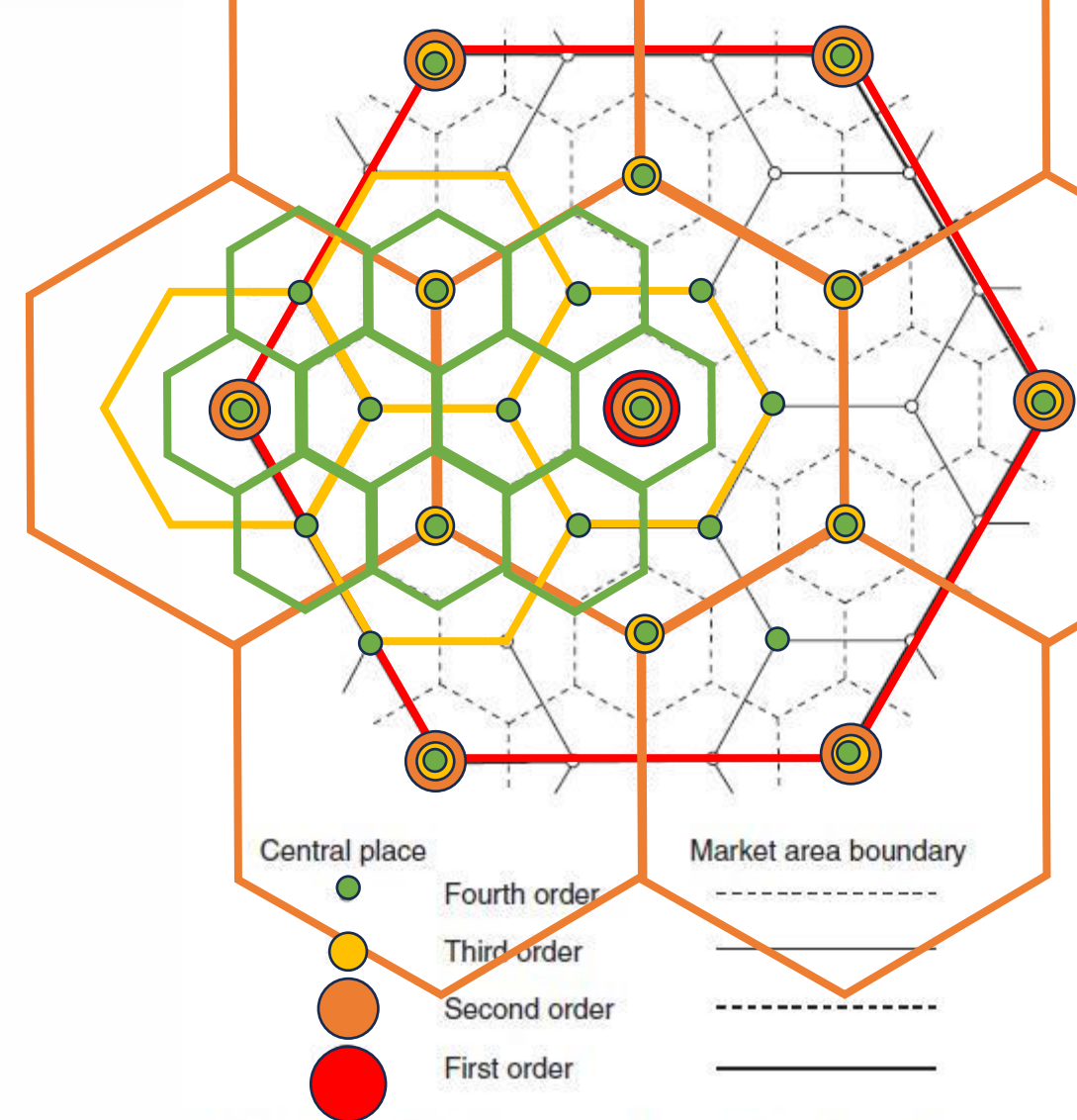

Figure 1 A hierarchical spatial arrangement of central places.

Źródło: <https://geography.name/classical-central-place-theory/>

Hierarchia funkcjonalna miast

- **Funkcje (usługi i dobra) centralne** – dziedziny działania ludzkiego obsługujące większy obszar niż sami miasto
- **Funkcje wyższego rzędu** obsługują większy obszar (zaplecze) i występują w mniejszej liczbie ośrodków
- **Funkcje niższego rzędu** oferują usługi, z których korzysta się częściej, występują w większej liczbie ośrodków a ich zasięg ekonomicznej opłacalności jest również mniejszy
- Identyfikacja funkcji centralnych różnego rzędu pozwala przyporządkować miasta do różnych poziomów (**rzędów**) hierarchicznych
- Ośrodek wyższego rzędu posiada również wszystkie funkcje centralne typowe dla ośrodków niższego rzędu

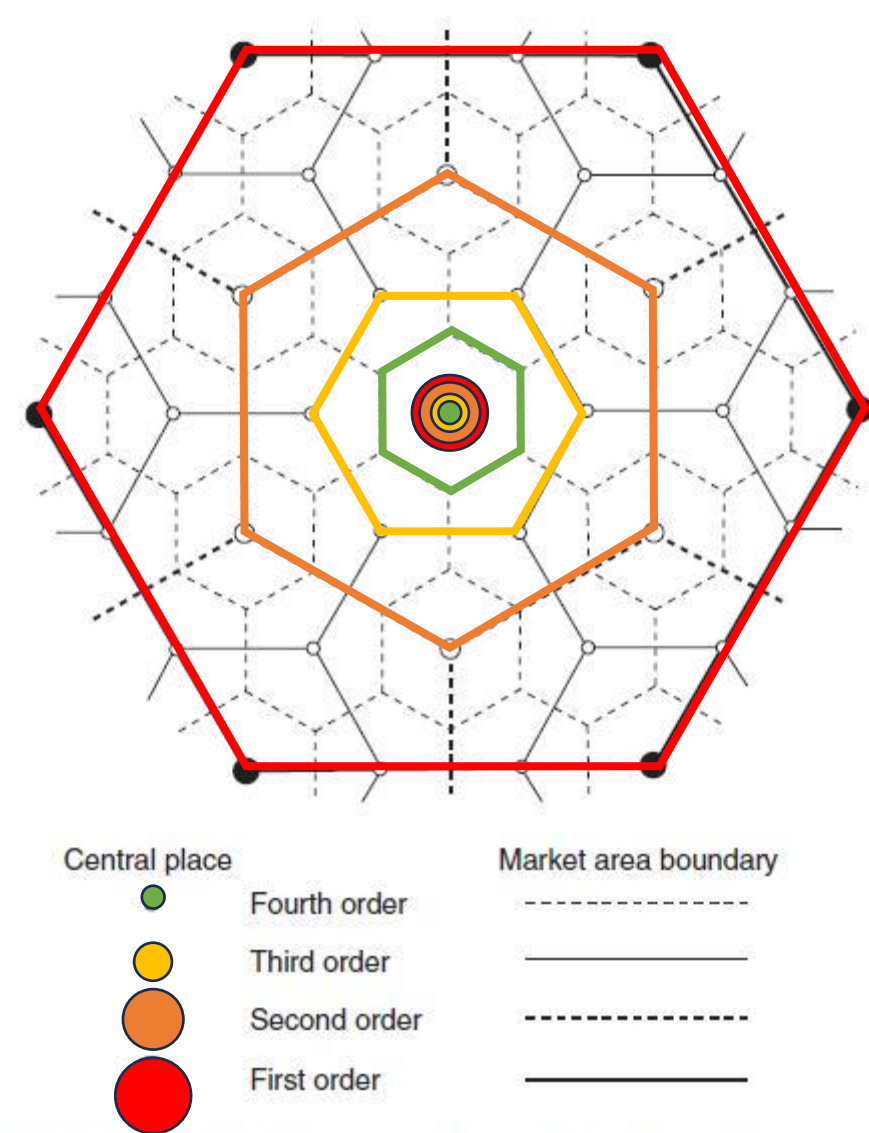

Figure 1 A hierarchical spatial arrangement of central places.

Źródło: <https://geography.name/classical-central-place-theory/>

Dlaczego hierarchia funkcjonalna jako punkt wyjścia do terytorializacji polityk krajowych ?

Znaczenie miast w systemie rozwoju terytorialnego

Odzwierciedla rolę (funkcję) jakie miasto pełni dla swojego otoczenia (zaplecza) i umożliwia bardziej adekwatną ocenę ich znaczenie w kontekście rozwoju regionalnego i krajowego.

Kluczowe ogniwa sieci

Umożliwia identyfikację ośrodków krytycznych z punktu widzenia zapewnienia dostępności do podstawowych usług w danym otoczeniu regionalnym

Hierarchia to nie ranking

Wskazuje na komplementarność miast różnego rzędu w całym systemie – „każde ma swoją rolę do odegrania”

Bardziej precyzyjna

Hierarchia administracyjna nie oddaje w pełni złożoności i faktycznego zróżnicowania roli różnych miast dla otoczenia

Bardziej adekwatna

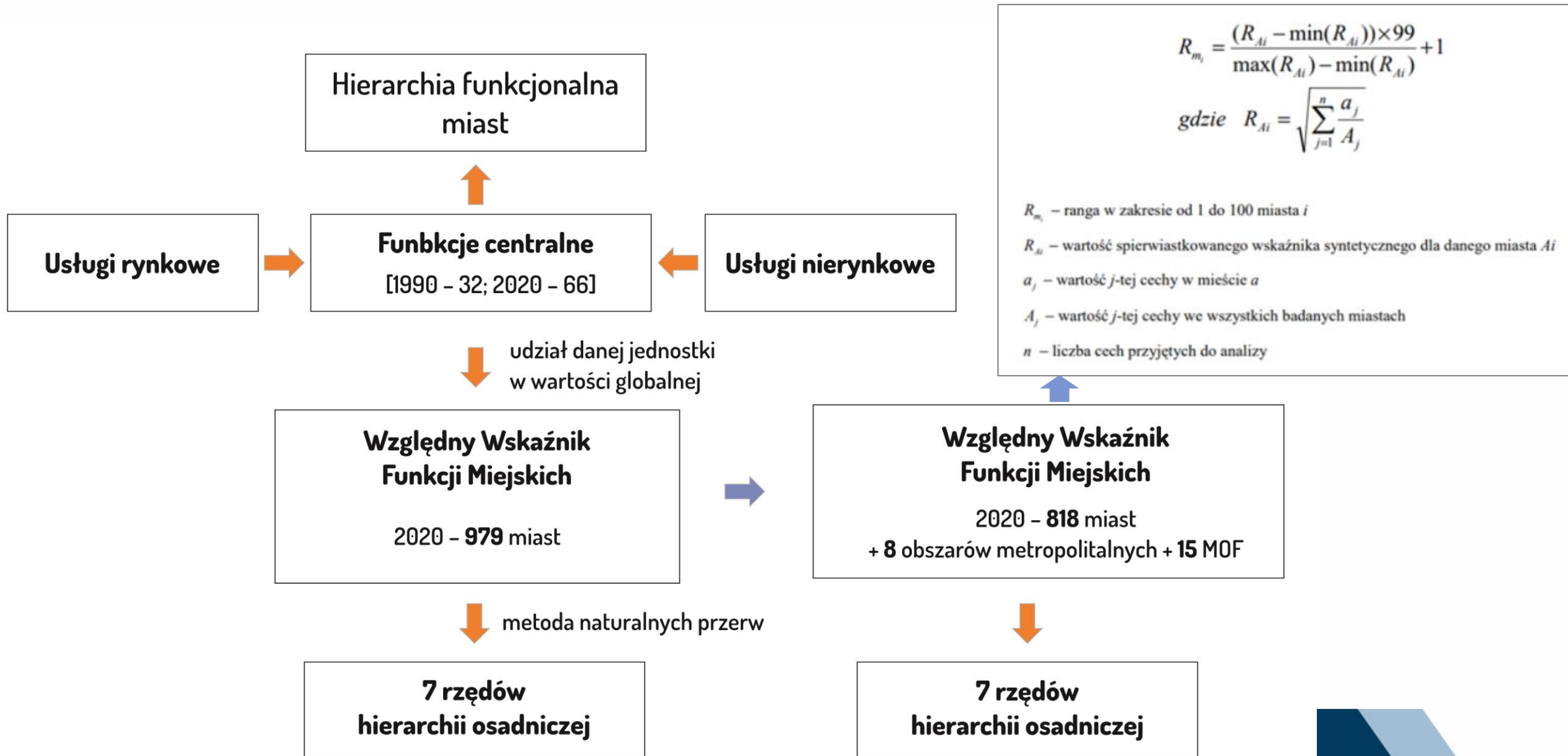
Podobnie wielkość miasta mierzona liczbą ludności nie zawsze pokrywa się z faktycznym znaczeniem miasta dla otoczenia

Obiektywne kryteria oparte na teorii

Podejście bazujące na ugruntowanej teorii rozwoju miast i sieci osadniczej

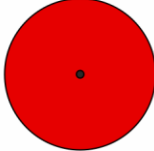
Hierarchia funkcjonalna miast - metoda badawcza

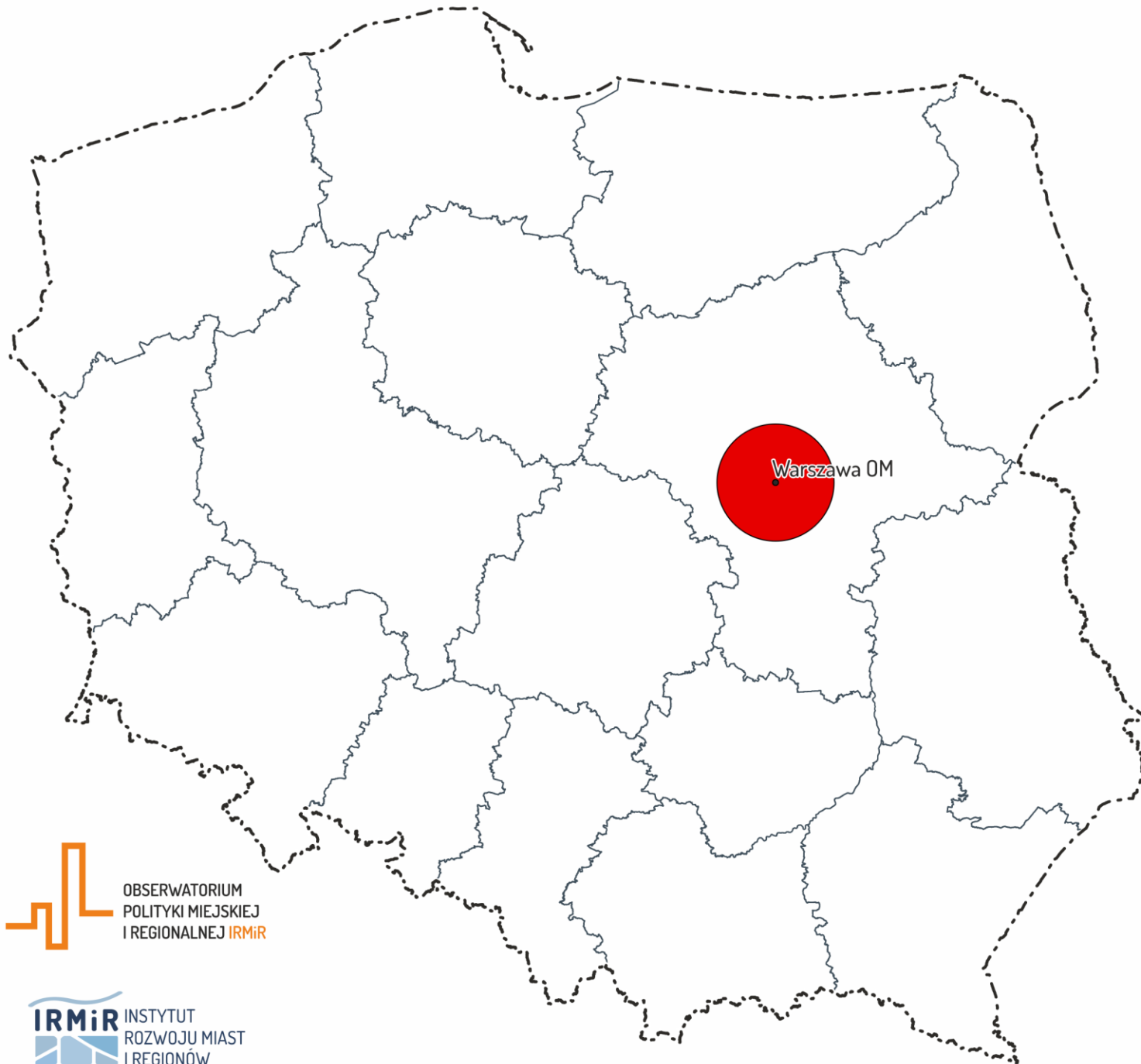

Hierarchia funkcjonalna miast

METROPOLIA OGÓLNOKRAJOWA

Poziomy hierarchiczne polskich miast
z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych
i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

Rząd I Metropolia
ogólnokrajowa (1)

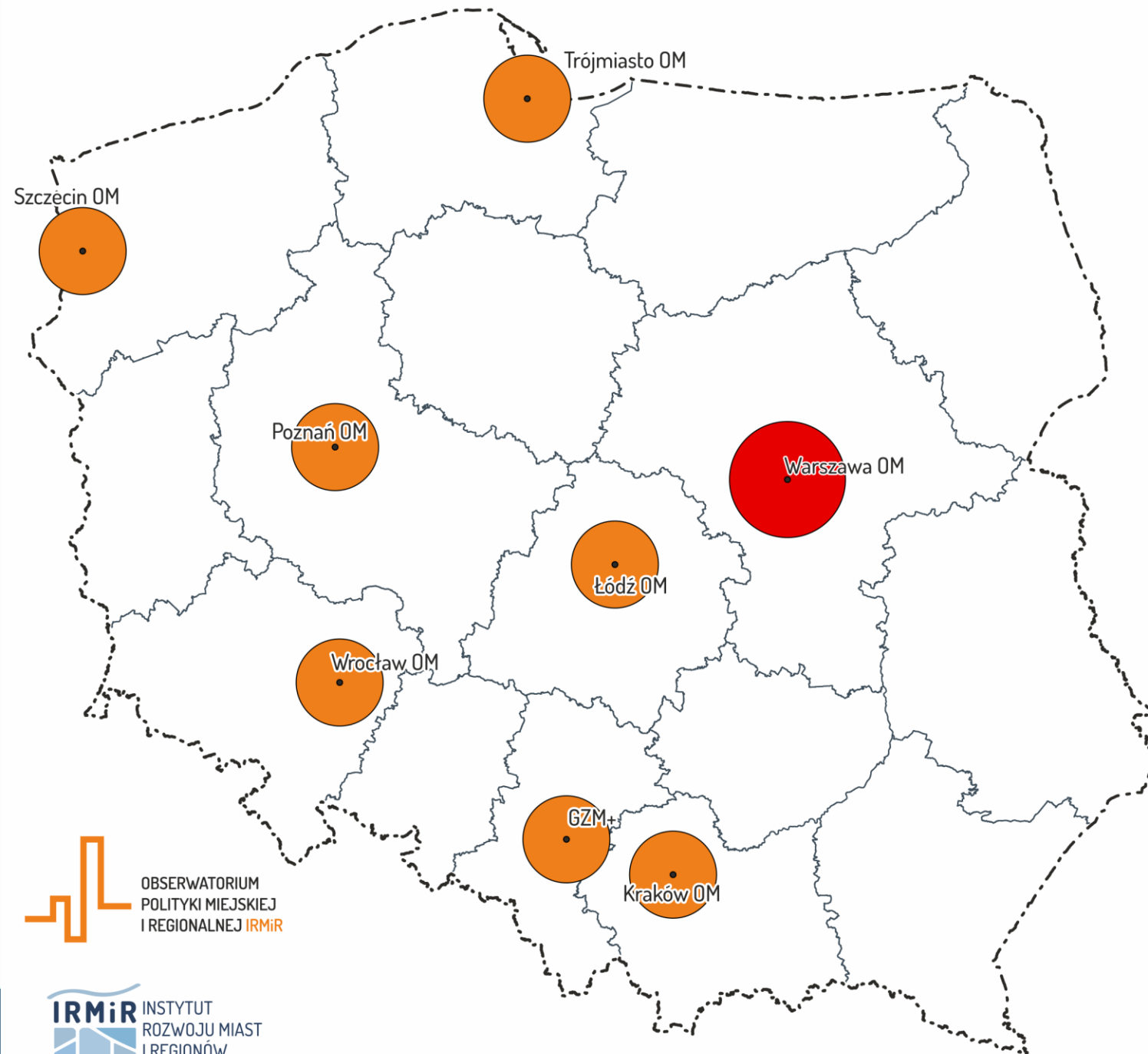
*] Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych)
za : Śleszyński, Komornicki 2016.

Hierarchia funkcjonalna miast

METROPOLIE PONADREGIONALNE

Poziomy hierarchiczne polskich miast z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

- Rząd I Metropolia ogólnokrajowa (1)
-
- Rząd II Metropolia ponadregionalna (7)

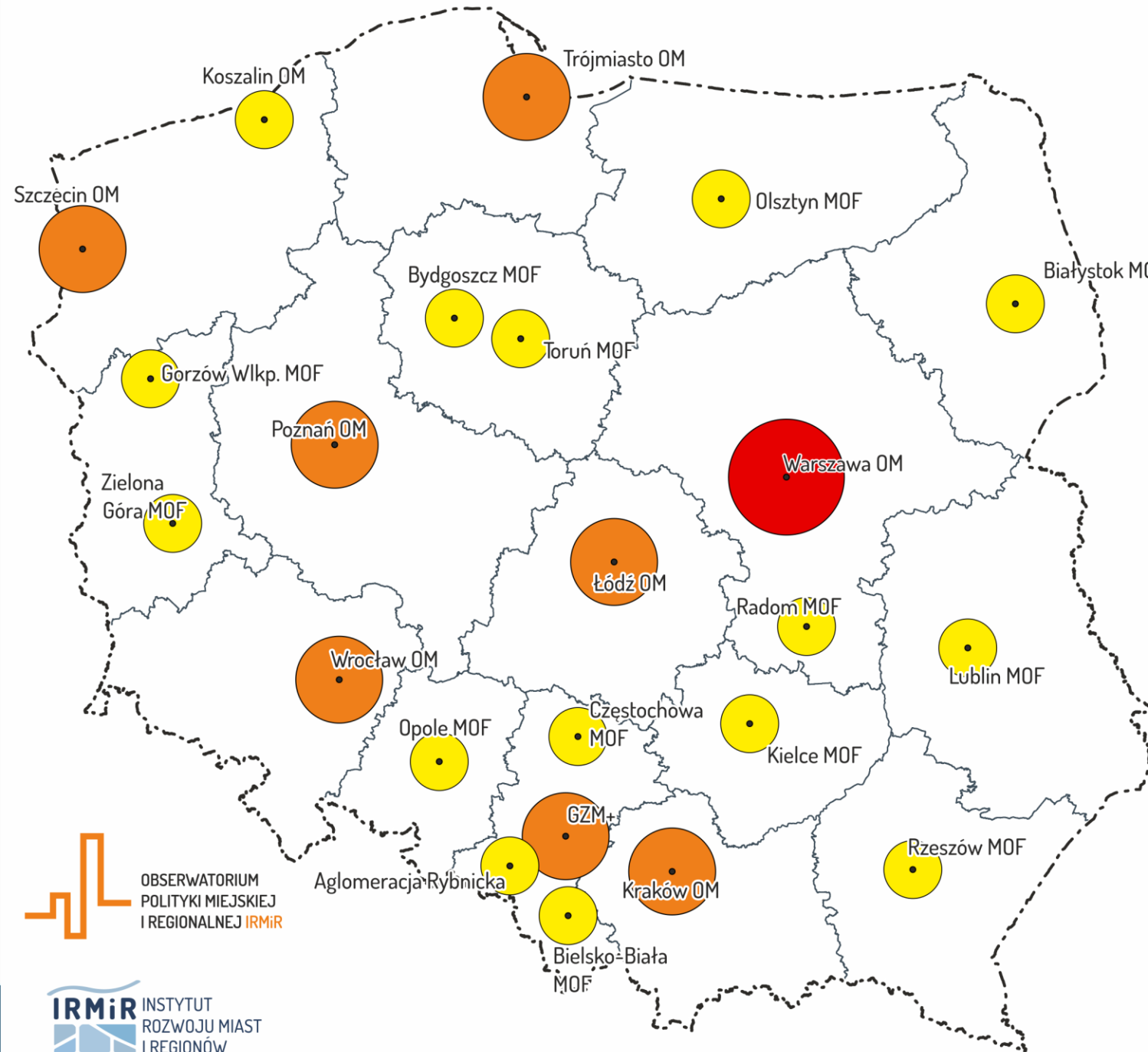
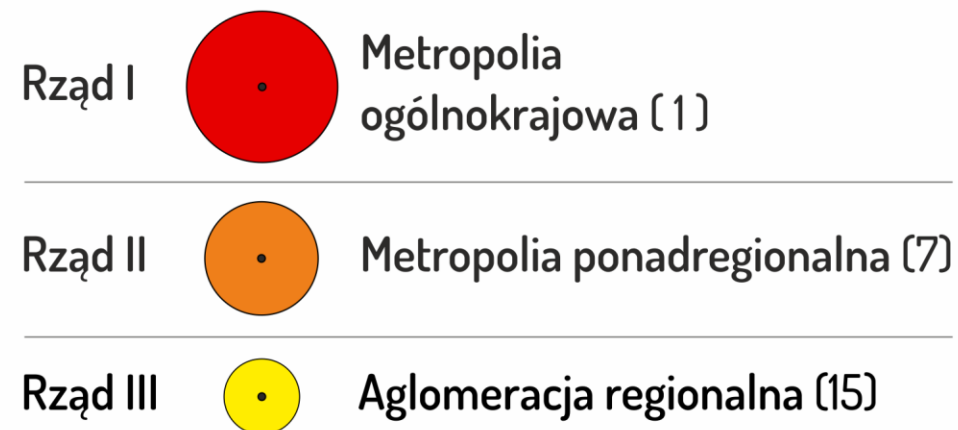

*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych) za : Śleszyński, Komornicki 2016.

Hierarchia funkcjonalna miast

AGLOMERACJE REGIONALNE

Poziomy hierarchiczne polskich miast z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

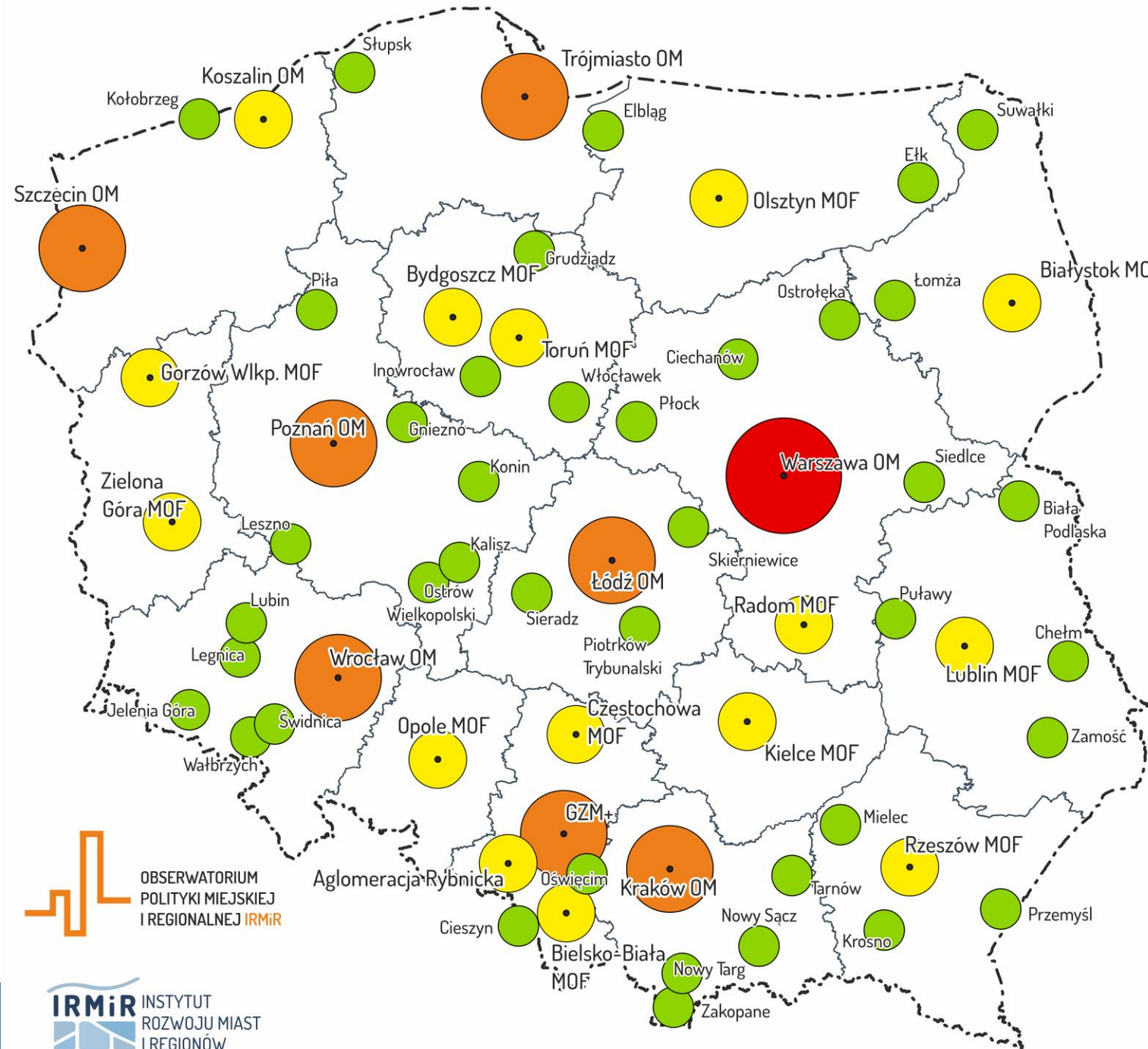
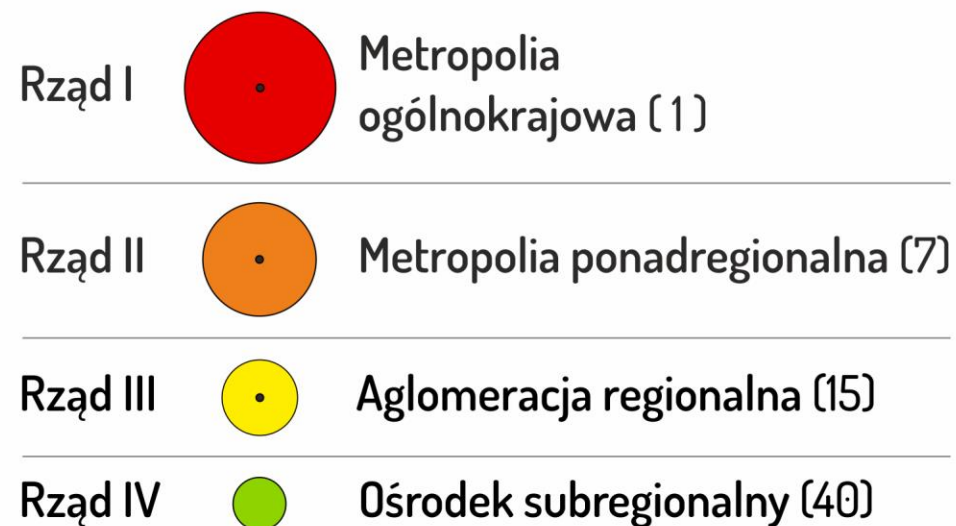
*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych) za : Śleszyński, Komornicki 2016.

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

Hierarchia funkcjonalna miast

OŚRODKI SUBREGIONALNE

Poziomy hierarchiczne polskich miast z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

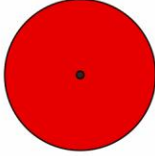

*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych) za : Śleszyński, Komornicki 2016.

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

Hierarchia funkcjonalna miast

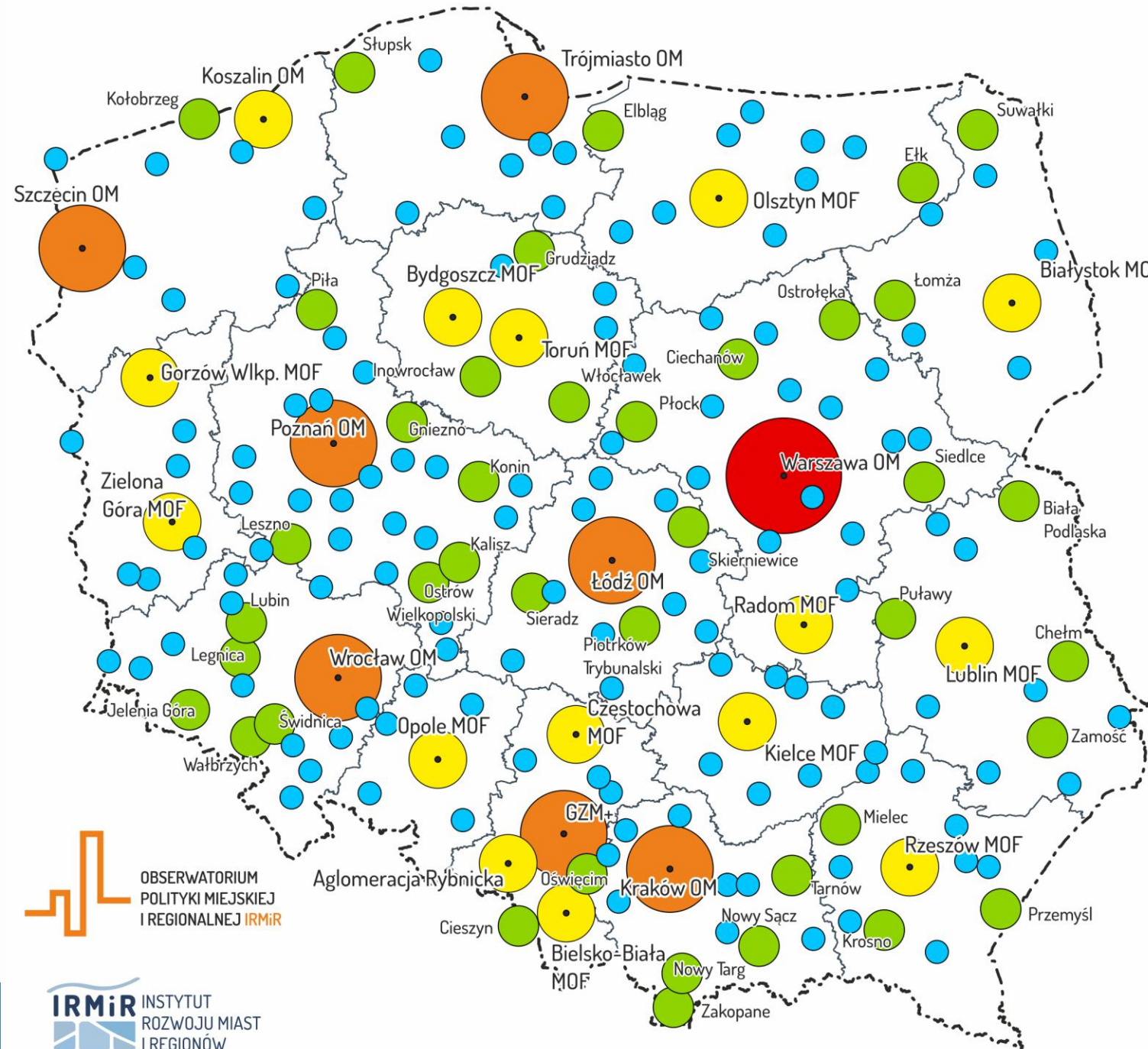
OŚRODKI PONADLOKALNE

Poziomy hierarchiczne polskich miast z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

Rząd I		Metropolia ogólnokrajowa (1)
Rząd II		Metropolia ponadregionalna (7)
Rząd III		Aglomeracja regionalna (15)
Rząd IV		Ósrodek subregionalny (40)
Rząd V		Ósrodek ponadlokalny (132)

*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych) za : Śleszyński, Komornicki 2016.

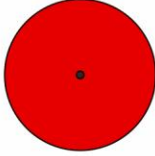

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

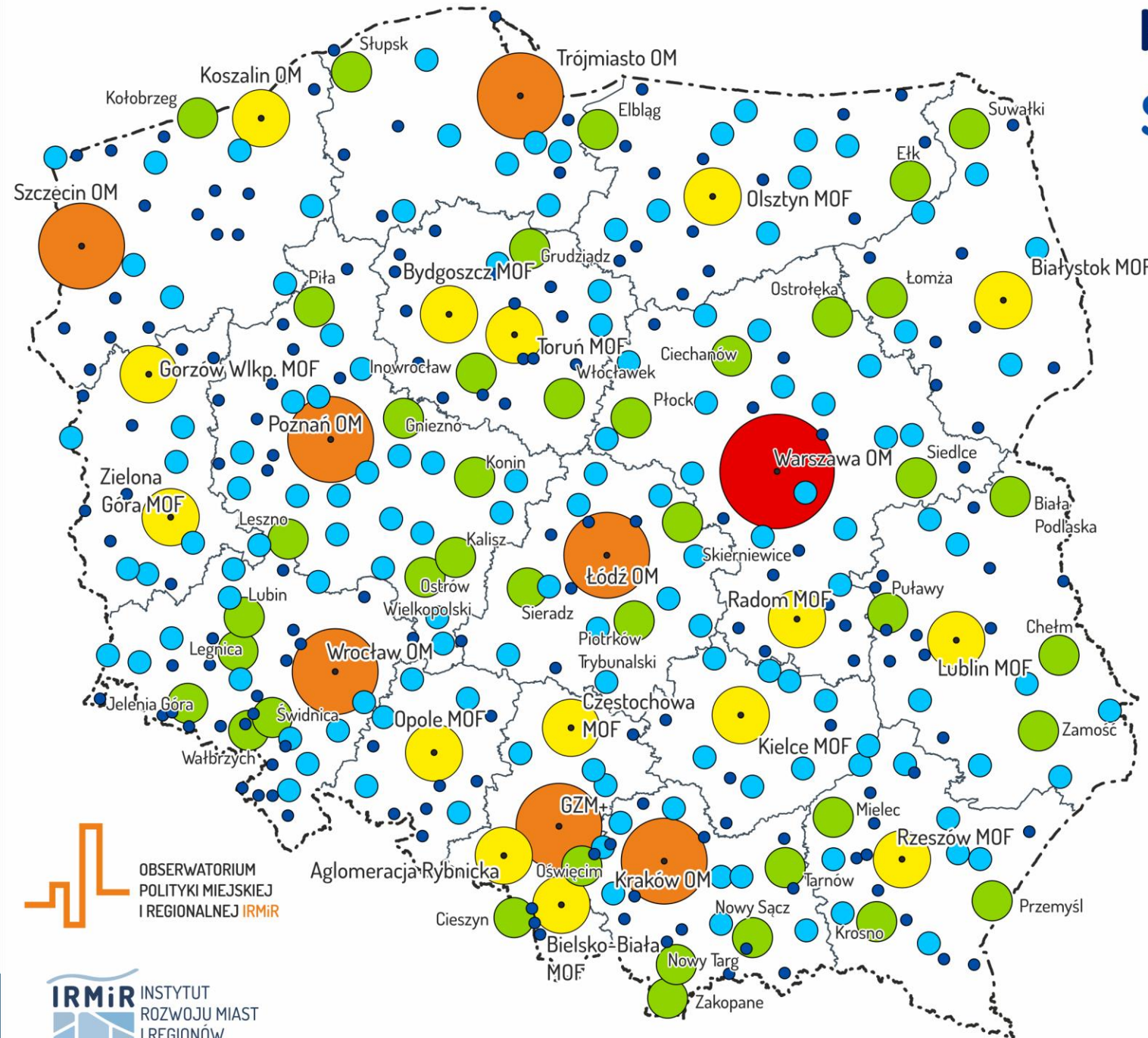

Hierarchia funkcjonalna miast

SILNE OŚRODKI LOKALNE

Poziomy hierarchiczne polskich miast z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

Rząd I		Metropolia ogólnokrajowa (1)
Rząd II		Metropolia ponadregionalna (7)
Rząd III		Aglomeracja regionalna (15)
Rząd IV		Ośrodek subregionalny (40)
Rząd V		Ośrodek ponadlokalny (132)
Rząd VI		Silny ośrodek lokalny (169)

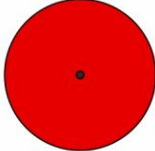

*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych) za : Śleszyński, Komornicki 2016.

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

Hierarchia funkcjonalna miast

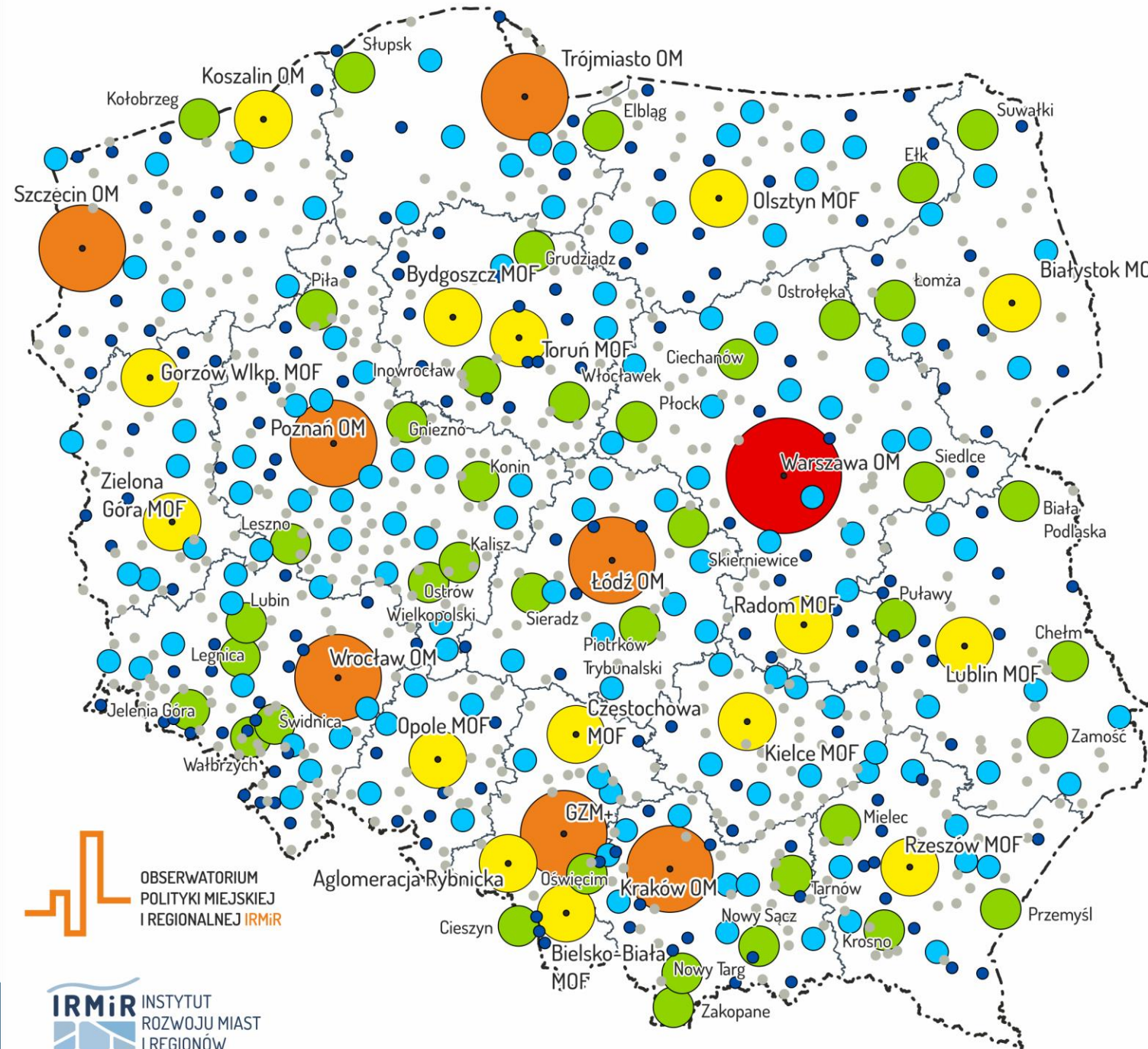
OŚRODKI LOKALNE

Poziomy hierarchiczne polskich miast z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

Rząd I		Metropolia ogólnokrajowa (1)
Rząd II		Metropolia ponadregionalna (7)
Rząd III		Aglomeracja regionalna (15)
Rząd IV		Ośrodek subregionalny (40)
Rząd V		Ośrodek ponadlokalny (132)
Rząd VI		Silny ośrodek lokalny (169)
Rząd VII		Ośrodek lokalny (455)

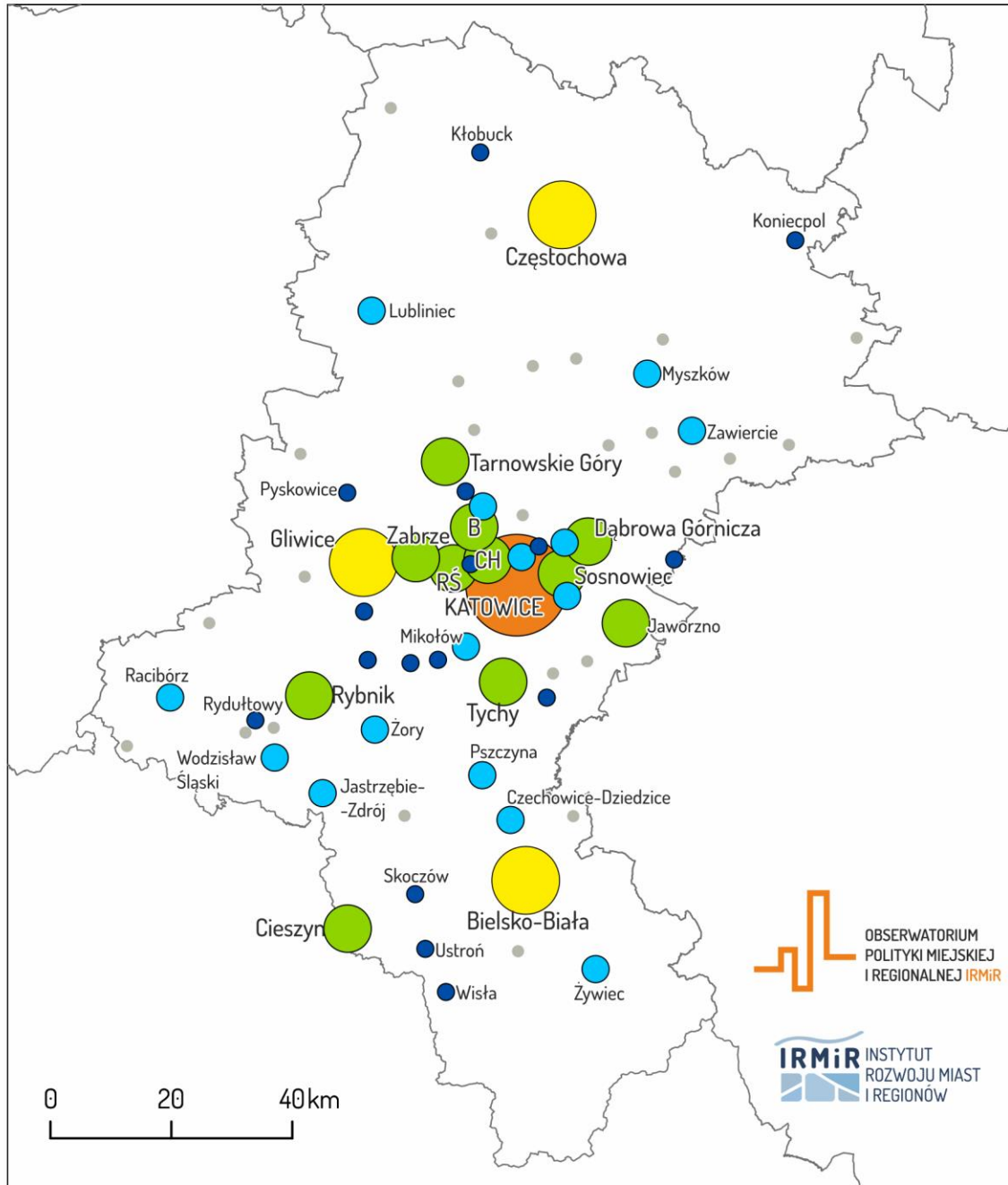
*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych) za : Śleszyński, Komornicki 2016.

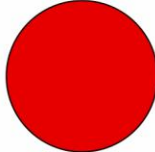
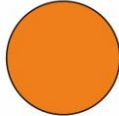

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

HIERARCHIA FUNKCJONALNA MIAST w województwie ŚLĄSKIM

Poziomy hierarchiczne polskich miast (2020 r.)

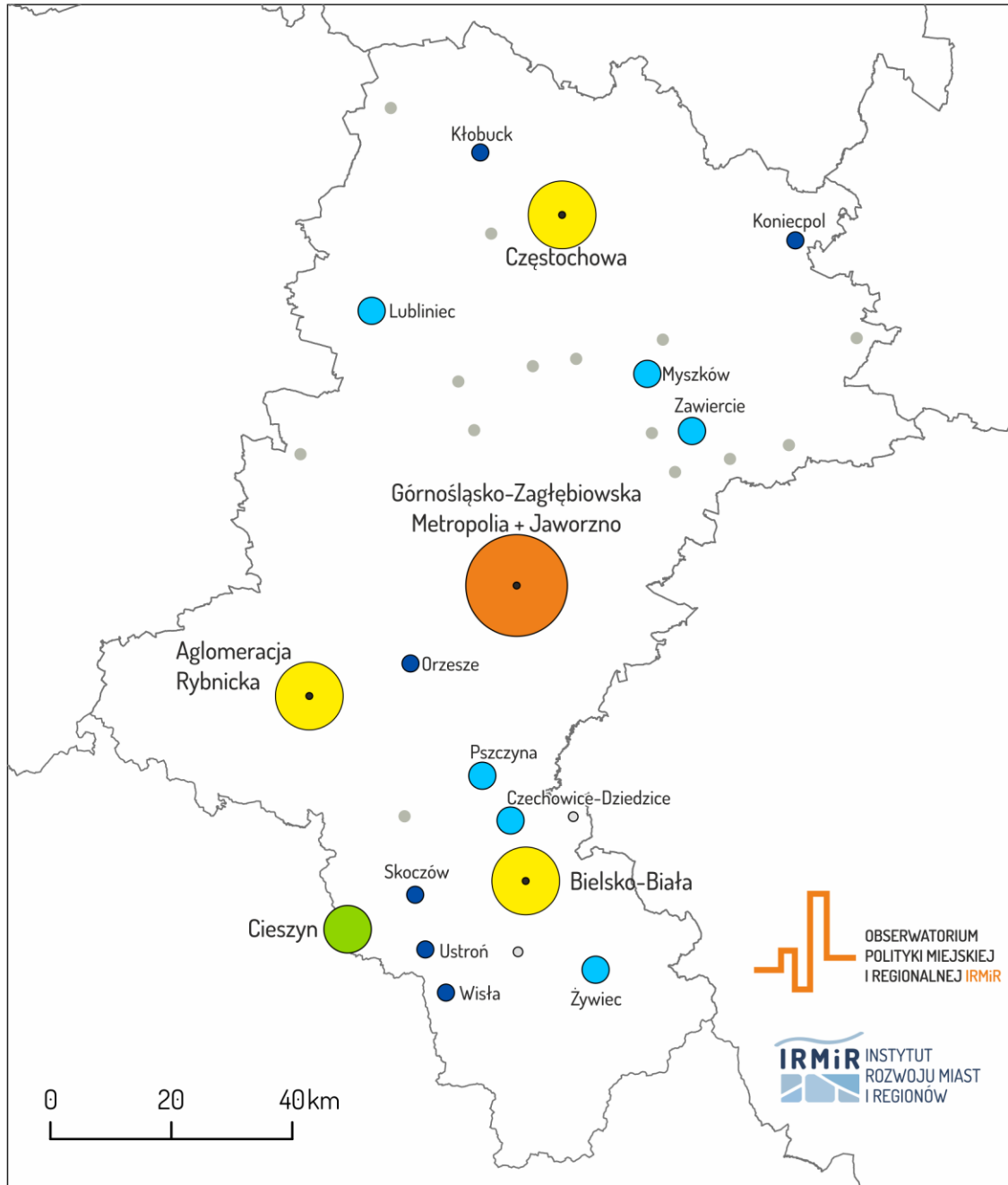

Rząd I		Metropolia ogólnokrajowa (-)
Rząd II		Metropolia ponadregionalna (1)
Rząd III		Aglomeracja regionalna (3)
Rząd IV		Ośrodek subregionalny (11)
Rząd V		Ośrodek ponadlokalny (15)
Rząd VI		Silny ośrodek lokalny (16)
Rząd VII		Ośrodek lokalny (25)

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

HIERARCHIA FUNKCJONALNA MIAST w województwie ŚLĄSKIM

Poziomy hierarchiczne polskich miast
z uwzględnieniem obszarów metropolitalnych
i funkcjonalnych miast* I-III rzędu (2020 r.)

Rząd I		Metropolia ogólnokrajowa (-)
Rząd II		Metropolia ponadregionalna (1)
Rząd III		Aglomeracja regionalna (3)
Rząd IV		Ośrodek subregionalny (1)
Rząd V		Ośrodek ponadlokalny (6)
Rząd VI		Silny ośrodek lokalny (6)
Rząd VII		Ośrodek lokalny (16)

*) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym metropolitalnych)
za : Śleszyński, Komornicki 2016.

Źródło: Opracowanie OPMR IRMiR na podstawie Sobala-Gwosdz i in. 2023

Kluczowe poziomy dodatkowego **zindywidualizowanego** wsparcia miast z poziomu krajowego

METROPOLIE (7+1)

- Lokomotywy rozwoju kraju
- Wysoka innowacyjność
- Umiejdzynarodowienie
- Zatrzymywanie i przyciąganie kapitału ludzkiego

- Wsparcie integracji obszarów metropolitalnych
- Rozwój systemów kolei metropolitalnej
- Wielowymiarowe, dedykowane wsparcie transformacji dwóch metropolii problemowych (Łódź i GZM+Jaworzno)
- Inwestycje zwiększające konkurencyjność międzynarodową stolicy i metropolii ponadregionalnych
- ...

OŚRODKI SUBREGIONALNE i REGIONALNE (40 +14)

- Główna linia obrony policentrycznej struktury kraju
- Bieguny wzrostu „Polski powiatowej”
- Rozwój zrównoważony terytorialnie

- Wsparcie dla utrzymania minimalnego standardu usług centralnych nierynkowych
- Wsparcie działań pro-inwestycyjnych
- Zwiększenie dostępności zewnętrznej i powiązanie z zapleczem (czas na KOLEJ)
- Wzmocnienie polityki mieszkaniowej
- Kształtowanie miasta zwarteo
- ...

Kluczowe poziomy dodatkowego **zindywidualizowanego** wsparcia miast z poziomu krajowego

OŚRODKI PONADLOKALNE I LOKALNE

- Mikro-centra rozwoju lokalnego
- Aktywowanie zasobów endogenicznych
- Ważne uzupełnienie sieci podstawowych usług publicznych
- Poprawa jakości życia w obszarach wiejskich

- Programy aktywizujące rozwój lokalny (np. RLKS)
- Likwidacja wykluczenia transportowego – włączenie do sieci połączeń subregionalnych
- Rozwój specjalizacji i wykorzystanie nisz w oparciu o zasoby lokalne i endogenne potencjał
- Wzmocnienie standardu i zakresu usług publicznych - zwłaszcza w obszarach peryferyjnych, z rzadką siecią ośrodków wyższego rzędu
-

Hierarchia funkcjonalna miast jako rama odniesienia dla polityk regionalnych i krajowych

Karol **JANAS**

kjanas@irmir.pl

Agnieszka **SOBALA-GWOSDZ**

asobala-gwosdz@irmir.pl

Wojciech **JARCZEWSKI**

Piotr **CZAKON**

Seminarium w województwie śląskim poświęcone prezentacji wyników badań hierarchii funkcjonalnej miast oraz dyskusji nad ich potencjalnymi zastosowaniami w systemie polityk publicznych

26 października 2023 r., Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

obserwatorium.miasta.pl

geoportal.miasta.pl

Województwo
Śląskie

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

ZWIĄZEK
MIAST
POLSKICH

ŚLĄSKI ZWIĄZEK
GMIN I POWIATÓW

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

